

*Марінашвілі М. Д.,**кандидат філологічних наук, доцент,**завідувач кафедри французької філології**Одеського національного університету імені І. І. Мечникова**Весна Т. В.,**кандидат філологічних наук, доцент,**доцент кафедри французької філології**Одеського національного університету імені І. І. Мечникова**Склярова Л. П.,**здобувач вищої освіти ступеня магістра**факультету романо-германської філології**Одеського національного університету імені І. І. Мечникова*

МОВНІ ЗАСОБИ ВИРАЖЕННЯ ЕМОТИВНОСТІ В ХУДОЖНЬОМУ ДІАЛОЗІ

Анотація. В статті досліджено основні засоби реалізації категорії емотивності в діалогічному мовленні французькомовних художніх текстів. Емотивність тексту розглядається як двостороння сутність, що має план змісту і план вираження, через які маніфестуються емоційні ставлення або емоційні стани мовця. Маркерами емотивності персонажного мовлення є фонетико-графічні засоби, що відбивають фонетичні та інтонаційні особливості спонтанного усного емоційного мовлення, зокрема, окличний знак, знак питання, три крапки, а також шрифт. Ефективним засобом емотивності французькомовного художнього діалогічного дискурсу є лексика (іменники, прикметники, прислівники), що містять емотивно-оцінну сему. Подібні лексичні одиниці передають емоційний стан персонажа або емоційну оцінку певного суб'єкта, об'єкта, дії. В проаналізованих текстах спостерігається комбіноване використання різномовних засобів емотивності для адекватного відтворення емоцій персонажів. Емоційний стан репрезентується також за допомогою емотивів (афективів) – лексик, що виражає емоції, і специфічними експресивними лексичними одиницями, а саме: вигуками і лайливими словами. Вигуки, що репрезентують найрізноманітніші емоції, як позитивні, так і негативні, виявилися найживанішими засобами емотивності художніх діалогів. Реалізація тієї чи іншої емоції залежить від комунікативної ситуації, горизонтального і вертикального контекстів. Завдяки їхній здатності прямо вказувати на емоцію без її позначення вигуки створюють ефект автентичності емоційного прояву. В художніх діалогах в процесі вираження емоційного стану персонажа проявляється його мовленнєва поведінка, а через неї – його мовна особистість. Аналіз емоційного синтаксису з погляду функціонального типу висловлювання показав, що емоційні конотації можуть бути реалізовані в будь-якому комунікативному типі, проте найчастіше – в окличних та питальних реченнях. Проявом емоційного синтаксису в проаналізованих діалогах є також еліптичні та незавершені речення, повтор, інверсія.

Ключові слова: емотивність, художній текст, діалогічне мовлення, фонетико-графічні, лексичні та синтаксичні засоби, французька мова.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Емоції супроводжують будь-які прояви життєдіяльності особи і відображають у формі переживання значимість явищ і ситуацій, слугуючи одним з головних механізмів внутрішньої регуляції психічної діяльності та поведінки людини [1, с. 74]. Антропоцентрична спрямованість сучасної лінгвістики проявляється, з-поміж іншого, в значному інтересі дослідників до емоційної сфери людини, до проблеми мовної та мовленнєвої репрезентації емоцій. Найбільш яскраво емоції виражаються в діалогічній комунікації. Розрізняють розмовний і літературний (художній) діалог / дискурс. «Розмовний дискурс здебільшого є діалогічним (на формальному рівні). Тому дослідження розмовного дискурсу на матеріалі художньої літератури можна вважати дослідженням діалогічного дискурсу як на формальному, так і на функціональному рівні» [2, с. 13]. Звернення до художнього дискурсу є виправданим, оскільки «сама літературні твори є практично необмеженим джерелом для вивчення найяскравіших типізованих емоційних ситуацій» [3, с. 347].

Діалогічний дискурс визначають як двосторонню мисленнєво-мовленнєву діяльність комунікантів, зафіксовану діалогічним текстом та вміщену до широкого (ситуативно-комунікативного, соціокультурного, когнітивно-психологічного) контексту [4, с. 127]. Під художнім діалогічним дискурсом розуміється комунікативна взаємодія, відтворена засобами художнього твору, яка розглядається в динаміці, із врахуванням не тільки лінгвальних, але й позалінгвальних факторів, що містять знання про світ, настанови і цілі адресата. Дослідження емотивності – мовних засобів вираження емоційного стану персонажа в художньому тексті, як відображення внутрішнього світу людини в мові, є **актуальним** для лінгвістики емоцій і лінгвістики тексту.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема репрезентації емоцій в мові та мовленні є однією з найважливіших в сучасній лінгвістиці. Вона розробляється в різноманітних аспектах, з позицій різних методологічних підходів, на матеріалі багатьох мов (Н. В. Аванесова; Л. Г. Бабенко; Н. А. Бере-

зовська-Савчук; Т. І. Бондарчук; А. Вежицька; В. Г. Гак; М. В. Гамзюк; С. В. Гладько; Я. В. Гнезділова; С. В. Іонова; С. В. Коростова; Г. Н. Ленко; І. Б. Морозова; Е. Л. Носенко; І. П. Пініч; М. П. Степанюк; Н. П. Сюткіна; Л. Н. Ткаченко; О. Є. Філімонова; В. І. Шаховський, Н. С. Ярошко та ін.). Емотивність тексту розглядається як набір мовних засобів (В. А. Маслова), як стилістична категорія (І. В. Арнольд), як різновид модального тексту (Н. Д. Арутюнова; О. М. Вольф), як один з аспектів семантики тексту (В. І. Болотов). В дослідженнях на матеріалі французької мови особливу увагу приділяють вивченню категорії емотивності (*pathos*) в межах переконувального дискурсу (D. Behague; P. Charaudeau; D. Forget та ін.), аналізу лексики на позначення емоцій в мові та мовленні (P. Blumenthal; S. Cigada; Chr. Plantin; D. Galati, B. Sini та ін.), лексичних засобів творення емоційної тональності текстів різних функціональних стилів (В. Bloch; H. Pichard та ін.). Спеціальні дослідження присвячені окремим засобам вираження емотивності у художніх творах французьких авторів (Л. О. Азнабаєва, А. О. Аніщенко; Т. В. Тришкіна-Людія; А. Е. Одинцова та ін.). Проте, емотивний потенціал різноманітних мовних засобів персонажного мовлення французькомовних художніх текстів все ще залишається недостатньо вивченим.

Метою нашої розвідки є виявлення й аналіз різноманітних мовних засобів репрезентації емоційного стану персонажа в діалогах французькомовних художніх текстів. **Об'єктом** дослідження є категорія емотивності, актуалізована в художньому дискурсі, **предметом** – фонетико-графічні, лексичні та синтаксичні засоби вираження емотивності художнього діалогічного мовлення.

Виходячи з мети, використовувались такі загальнонаукові та лінгвістичні **методи** дослідження: метод лінгвістичного спостереження; описовий метод; метод функціонально-стилістичного аналізу; контекстуальний метод.

Матеріалом дослідження послужили діалоги, виокремлені з прозових та драматичних творів французьких авторів: A. Daudet "Fromont jeune et Risler aîné", F. Dorin "Le tube", Y. Jamiaque "Acapulco, Madame", L.-F. Céline "Voyage au bout de la nuit", A. Maurois "Une carrière et autres nouvelles", H. Troyat "Les Eygletière La faim des lionceaux", F. Sagan "Un piano dans l'herbe", F. Beigbeder "Nouvelles sous ecstasy", D. Foenkinos "La délicatesse".

Виклад основного матеріалу. Емотивність, за В. І. Шаховським, – це іманентно притаманна мові семантична властивість виражати системою своїх засобів емоційність як факт психіки, відображені в семантиці мовних одиниць соціальні та індивідуальні емоції. Емотивність тексту розглядається як двостороння сутність, що має план вираження і план змісту, через які маніфестуються емоційні ставлення / стани мовця [5, с. 24]. Емотивність в тексті є відображенням різноманітних аспектів людської емоційності і водночас є характеристикою мовних і текстових засобів, що служать для кодування емотивного змісту [6, с. 6]. В нашому дослідженні основна увага сфокусована саме на плані вираження, тобто на мовних засобах, що актуалізують категорію емотивності в художньому діалогічному мовленні.

Маркерами емоцій в діалогічному мовленні персонажів є, насамперед, **фонетико-графічні засоби**. Як свідчить проведений аналіз, на графічному рівні в художніх текстах передача фонетичних характеристик емоційного мовлення здійснюється за допомогою різноманітних розділових знаків, як-от: знака

оклику, трьох крапок, знака питання. Пунктуація, відображаючи в письмовому тексті динаміку усного мовлення, передає не лише ритмічну структуру висловлювання, але й емоційно-оцінні нюанси інтонації персонажа.

Знак оклику залежно від комунікативної ситуації вказує на різні емоційні стани персонажів, зокрема, радість: "Ah ça, nous l'avions fêtée, la chute du communisme!" (F. Beigbeder, p. 45), подив і радість: "Quelle belle surprise!" (D. Foenkinos, p. 104), обурення: "Vos orverts sont comme dans un goulag. C'est une honte, vous êtes la Staline de vos pieds!" (D. Foenkinos, p. 4) та ін.

Знак питання також служить для маніфестації емоційного стану персонажа, як, наприклад, подиву: – Comment le saurais-je? Et quel rapport avec ma pièce? Vous croyez que Laurent voudrait? (A. Maurois, p. 11), занепокоєння: "Est-ce que ça revient, tu crois?..." (L.-F. Céline, p. 117) та ін.

Відтворення на письмі характерних для спонтанного усного мовлення уривчастих, незавершених фраз здійснюється за допомогою трьох крапок [7, с. 343]. Три крапки в діалогічному мовленні позначають емоційну паузу, наприклад, підкреслюючи захоплення персонажа якоюсь ідеєю: – Parfait! s'écria Léon Laurent. Parfait! Je vois déjà comment je dirai ça... (A. Maurois, 10). Їх використання спрямоване на розкриття «внутрішньої емотивності реплік персонажа» [8, с. 139].

Крім того, спостерігаємо комбінацію різних графічних засобів, що сприяє більш точному відтворенню емоційного стану або його підсиленню, як, наприклад, у такій репліці: – Vraiment, Claire, si je vous écoutais, je tomberais dans les sentimentalités de Hollywood!... (A. Maurois, p. 13).

Емоційний стан персонажа передається також за допомогою шрифту, як, наприклад, відчай: "Ton amour c'est ma folie, Hélas! je n'en puis guéri i i i r !..." (A. Daudet, p. 108) або захоплення: "Tu as vu ses yeux, non mais répons-moi: est-ce que tu as vu SES YEUX?" (Fr. Beigbeder, p. 47).

На **лексичному рівні** емоційні конотації проявляються в художньому діалозі завдяки емоційно-оцінним лексемам. Лексичні засоби емотивності апелюють до почуттів, емоцій та стереотипів адресата, створюють емотивний зміст і емотивну тональність тексту [9, с. 105]. Аналіз діалогічного мовлення художніх текстів показав, що одним з найважливіших лексичних засобів вираження емотивності в них є прикметник. Окрім свого категоріального значення – позначати якість предмета або особи – прикметники передають також ставлення мовця або емоційну оцінку певного суб'єкта, об'єкта або дії [10]. Сема негативної оцінки є домінуючою в таких виокремлених в мовленні персонажів прикметниках: *bête, stupide, fou, odieux, hideux, méprisant*, які виражають гнів, обурення, презирство і т. д. Сема позитивної оцінки превалює в прикметниках *admirable, merveilleux, charmant*, що виражають схвалення, радість, захоплення.

Проте прикметники, які зазвичай використовують для вираження позитивних емоцій, можуть мати протилежне значення. Наприклад, в такому контексті: "Sidonie est assise à table devant le réchaud chargé. On sent un parti pris de mauvaise humeur dans sa pose de victime: – Vous voilà... C'est bien *heureux*" (A. Daudet, p. 48) прикметник *heureux*, який у творі А. Доде вживає Сідоні, коли приходить Ріслер, контрастує з попередньою ремаркою автора про її позу жертви і явний поганий настрій. Крім того, на це вказує і відсутність знака оклику.

В мовленні персонажів широко використовуються афективні прикметники, які не мають конкретного змісту, основна функція яких – передача емоційної реакції мовця на предмет мовлення – *extraordinaire, incroyable, magnifique* і т. д., наприклад: BENOÎT, *explosant enfin*. Mais pour moi, c'est un événement *extraordinaire*! C'est la sortie du tunnel (F. Dorin, p. 37).

Для вираження позитивної і негативної емоційної оцінки використовуються також прислівники міри та ступеня, в семантичній структурі яких відбувається перерозподіл компонентів, коли на перший план виходить емоційне значення. Ці прислівники втратили своє предметне значення і не лише виконують функцію означення при прикметнику або дієслові, але й вживаються для зазначення дуже високого ступеня емоційної насиченості, тобто вони переходять в розряд інтенсификаторів, наприклад: “Admirable, hein?... *Vachement* admirable, ma mère!” (Y. Jamiaque, p. 33).

До вираження емоційних станів персонажів в діалогічному мовленні здатні також модальні прислівники. Вони передають емоційне ставлення мовця до предмета мовлення або до співрозмовника. Наприклад, жаль / задоволення виражаються прислівниками *malheureusement / heureusement*: “Si tu étais devenu l'auteur à la mode, au même titre que Laurent est le chanteur dans le vent, ce n'est *malheureusement* pas le cas...” (F. Dorin, p. 104).

Крім того, емоційно-оцінні конотації в діалогах проаналізованих художніх текстів актуалізуються за допомогою іменників. Домінуючу позицію серед них займають ті, в яких сема емоційної оцінки є єдиною і становить основу їх номінації. Це, насамперед, іменники, вживані в розмовному мовленні, як, наприклад, для вираження презирства: “Ce *ringard* ne pourra jamais remplacer ce que nous avons vécu” (F. Beigbeder, p. 76).

На лексичному рівні емоції виражаються також емотивами, які називають афективами – лексикою, що виражає емоції, і специфічними експресивними лексичними одиницями [5, с. 101], а саме: вигуками і лайливими словами.

В діалогічному мовленні проаналізованих текстів найвживанішими афективами виявилися вигуки. Функція емотивних вигуків полягає в тому, щоб виразити певні емоції мовця у зв'язку з тим чи іншим явищем, подією, висловлюванням. В основі семантичної структури емотивних вигуківих реплік лежить миттєва загальна емоційна (негативна або позитивна) реакція на навколишню дійсність [11, с. 19]. Завдяки особливостям своєї когнітивної природи і здатності прямо вказувати на емоцію без її позначення, вигуківі одиниці створюють ефект автентичності, достовірності емоційного прояву. З іншого боку, конвенціональний, клішований характер більшості вигуківих одиниць сприяє швидкій та адекватній інтерпретації пов'язаного з ними внутрішнього стану будь-яким носієм мови [12, с. 67].

Вигуки можуть репрезентувати найрізноманітніші емоції і почуття персонажів. Проілюструємо це на прикладі вигуку *Ah*, який залежно від контексту може виражати:

– страждання: *Ah! si vous saviez comme j'ai souffert en voyant chaque fois ce personnage, qu'il modelait devant moi, évoluer malgré le sculpteur vers une femme qui vous ressemblait* (A. Maurois, p. 34),

– жаль: “*Ah! C'est dommage!*” (H. Troyat, p. 128),

– подив: “*Ah! Mon petit Antoine, il ne faut pas raconter ces choses-là à une femme...*” (A. Maurois, p. 90),

– сором: “*Ah! que j'ai honte de me sentir prêt à revivre!..*” (A. Maurois, p. 48),

– адість: “*Ah! quelle excellente idée!*” (A. Maurois, p. 18),
– переляк: “*Ah! Vous m'avez fait peur...*” (A. Daudet, p. 155),
– ненависть: “*Ah! voilà! Tout aux Fromont et rien aux Chêbe...*” (A. Daudet, p. 18),

– захоплення: “*Ah! C'était déjà une vraie femme, cette petite Chêbe*” (A. Daudet, p. 67) та ін.

Щодо вживання в персонажних діалогах лайливих слів, слід відзначити їх особливу роль в прагматичному аспекті комунікації. В акті мовлення реалізується намір мовця, його іллокутивна мета – виразити емоції. В діалогах художнього тексту в процесі вираження емоційних станів персонажа проявляється його мовленнєва поведінка, а через неї – його мовна особистість. Покажемо в цьому аспекті є твір Л.-Ф. Селіна «Подорож на край ночі» – надзвичайно реалістичний роман про Першу світову війну, в якому, зокрема, лексичні засоби вираження емоцій сприяють творенню яркого образу головного персонажа Фердінана Бардаму. В мовленні Бардаму спостерігаємо доволі високу вживаність лайливих слів, які містять сему негативної оцінки, наприклад: “*Salaud!* ... En vérité, tu n'as pas de vertu!” (L.-F. Céline, p. 151). Ці лексеми посилюють прояв незадоволення, обурення головного героя роману: “On ne les intéresse que saignants, *les salauds!*” (L.-F. Céline, p. 109). Вживаючи лайливі слова у контексті: “*Eh! ..., ne te presse donc pas, petit crétin, tu en auras toujours du temps pour gueuler, petit âne!*” (L.-F. Céline, p. 431), Бардаму не приховує роздратування, намагаючись заспокоїти дитину, яка плаче.

В діалогічному мовленні персонажів спостерігається також вживання іменників-зоосемізмів як лайливої лексики: “*T'aurais beau faire cela, petite vache, t'y couperas pas. Va! Tais-toi tout de suite!*” (L.-F. Céline, p. 338). Тут завдяки зоосемізму посилюється гнів матері по відношенню до дочки, а у репліці: “*Il est cochon! Il l'a même bien sali son lit, hein garce? Bien sali ton sale matelas et avec son sang de cochon!*” (L.-F. Céline, p. 405) завдяки вживанню подібного іменника посилюється така емоція як презирство.

Розмовне мовлення як усна форма спілкування володіє, на відміну від письмової, універсальним засобом передачі емоційного стану – інтонацією. Інтонація робить емотивним будь-яке висловлювання. В письмовій формі у відтворенні емоційної інтонації важливу роль відіграє синтаксис.

Аналіз **емоційного синтаксису** з погляду функціонального типу висловлювання показує, що емоційні конотації можуть бути реалізовані в будь-якому комунікативному типі, проте найчастіше – в окличних реченнях. Вважається, що основним завданням цього типу речень є саме вираження емоцій [13, с. 35]. Окличні речення визначаються як засоби, які використовують мовець для свідомого вираження свого емоційного стану і безпосередньо пов'язаної з ним суб'єктивної оцінки того, що послужило причиною зміни стану. Крім того, вони служать для впливу на емоційну сферу адресата.

Основу лексико-граматичних засобів емотивності в окличних реченнях, які ми детально розглядали вище, становлять вигуки, прикметники, іменники.

Окличність в семантичному плані виражає абсолютно високий ступінь, вищий за абсолютний суперлатив. Основним і первісним значенням окличності є емотивне значення, яке і виражається переважно в окличних реченнях. Оціночне значення є другим необхідним аспектом окличності. Інтенсивність є основним значенням при вираженні

суб'єктивності в мовленні, утворюючи єдність емотивності й оціночності [14, с. 5].

Окличні речення можуть бути одним з основних засобів репрезентації емоційного стану персонажів в художньому тексті. Наприклад, у вже згаданому романі «Подорож на край ночі» за допомогою окличних речень виражаються найрізноманітніші емоції і почуття персонажів, здебільшого негативні, як-от: презирство, відчай, лють: “Alors vivent les fous et les lâches! Ou plutôt survivent les fous et les lâches! Voyez donc bien que les soldats, ils sont morts pour rien, Lola! Pour absolument rien de tout, ces crétins! Je vous affirme!” (L.-F. Céline, p. 88). В окличних реченнях персонажі виражають і позитивні емоції, як, наприклад, захоплення: “Cette Molly, tout de même quelle femme! Quelle généreuse! Quelle carnation! Quelle plénitude de jeunesse!” (L.-F. Céline, p. 292).

Як свідчить фактичний матеріал, за допомогою окличних речень може бути виражений будь-який тип емотивної конотації. Як вже було відзначено, ті емоції, які в усному мовленні виражаються інтонацією, на письмі передаються автором через пунктуацію – за допомогою знаку оклику, що вже саме по собі свідчить про підвищену емоційність висловлювання.

Іншим комунікативним типом речення, в якому яскраво виражаються емоційні стани персонажів проаналізованих художніх текстів, є питальні речення, а точніше – риторичні питання. Риторичне питання розуміється як емоційне твердження або заперечення в формі питання. Як приклад наведемо такий фрагмент діалогу: “Vous souvenez-vous d’un seul nom par exemple, Lola, d’un de ces soldats tués pendant la guerre de Cent ans?... Avez-vous jamais cherché à en connaître un seul de ces noms? Non n’est-ce pas?” (L.-F. Céline, p. 88), де через риторичні питання передаються гнів та обурення персонажа, його негативне ставлення до війни. За допомогою цього синтаксичного засобу виражаються і такі емоційні стани персонажів як страх, здивування, невпевненість та ін.

Як зазначає В. І. Шаховський, до прояву емотивного синтаксису зараховують такі конструкції, які наближені за своєю будовою до зворотів розмовного мовлення: еліптичні речення, приєднувальні та парцельовані конструкції, різні типи повторів. Здатність емоцій до поповнення раціонально-логічної інформації дозволяє руйнувати емоційну структуру фрази, виявляючи існування особливого, «ламаного» емотивного синтаксису [5, с. 150]. Аналіз діалогів французькомовних прозових і драматичних текстів підтверджує це спостереження. Наприклад, у контексті: – Moi, Madelon, pas du tout! ... Je suis pas dans son genre, moi! Qu’est-ce qui te fait croire que je suis comme lui?... Après gentille comme t’as été avec moi?... Je m’attache moi! Je suis pas un salaud moi! C’est pour toujours, que je t’ai dit, j’ai qu’une parole! C’est pour toujours! T’es jolie, je le sais déjà, mais tu le seras encore bien plus une fois que je t’aurai vue... Là! Tu es contente à présent?» (L.-F. Céline, p. 300) інтенсивність емоцій персонажа виражається за допомогою еліптичних речень, повтору, інверсії.

В наступному фрагменті діалогу високий ступінь емоції щастя передається за рахунок парцеляції: – Vous êtes tout à fait courtois et généreux... Ah! Mr. Boerstecher, quelle reconnaissance ne vous dois-je point! Un bonheur retrouvé... Une nouvelle vie... (A. Maurois, p. 24).

На окрему увагу заслуговують незавершені речення як засіб творення емотивності діалогічного мовлення. Вони створюють

ефект недоказаності. В емоційно забарвленому мовленні прийом недоказаності виконує особливі функції: головне у висловлюванні – оцінка, ставлення мовця до факту, тобто те, заради чого промовляються слова, – подаються імпліцитно. Інакше кажучи, спостерігається зворотній принцип: щоб найбільш повно передати своє емоційне ставлення до будь-чого, мовець не намагається вербально висловити свої почуття, а надає слухачеві можливість їх домислити. Можна сказати, що відбувається деякий перерозподіл навантаження з мовця на слухача, який змушений декодувати отриману інформацію. Емоційний вплив стає тим сильнішим, чим активнішою є участь адресата в самому процесі спілкування між комунікантами. Отже, неповнота засобів вираження, властива розмовному мовленню, використовується мовцем з певною комунікативною метою.

Розглянемо, наприклад, такий фрагмент діалогу: “On les reconnaît dans son faible et dans son fort... C’est la panique alors... Une avalanche... On en reste là comme un pendu, au-dessus des émotions... avec des sentiments...” (L.-F. Céline, p. 431). За допомогою незавершених речень автор демонструє емоційно напружений стан персонажа.

В наступному прикладі незавершені речення разом з окличними реченнями, а також повторенням слова “toujours”, об’єднані в надфразну єдність, передають невдоволення та обурення персонажа: “Jamais contents les locataires, on dirait des prisonniers, faut qu’ils fassent de la misère à tout le monde!... C’est leurs cabinets qui se bouchent... Un autre jour c’est le gaz qui fuit... C’est leurs lettres qu’on leur ouvre!... Toujours à la chicane... Toujours emmerdants quoi!... Y en a même un qui n’a craché dans son enveloppe du terme... Vous voyez ça?...” (L.-F. Céline, p. 340).

Незавершеними реченнями автори передають також емоцію жалю: “MAUD. Ces écarts...! Une malheureuse sardine...! Tu vas être malade, toi aussi, Louis, à boire comme ça... Ah! si Jean-Loup était là...” (F. Sagan, p. 9). Тут в останньому реченні фрагмента діалогу з друзями головна героїня п’єси Ф. Саган жалкує, що кохання її молодості – Жана-Лу – немає з нею поруч.

За допомогою незавершених речень персонажі виражають і позитивні емоції та почуття, як, наприклад, ніжність: “Ce petit me plairait assez... – conclut Lola. Et puis ce petit est tout de même trop vicieux... Ce n’est pas le genre d’attachement que je désire... Je voudrais éprouver un sentiment absolument maternel...” (L.-F. Céline, p. 280), любов: “Mon Léon, je veux t’avoir tout entier à moi... Te partager avec personne... Je veux que tu m’adores parce que je t’adores... dit Madelon à Léon” (L.-F. Céline, p. 517), насолоду: “MAUD. Sylviane doit s’en occuper! (Elle s’étire, respire longuement.) Ah! Ce parfum!...” (F. Sagan, p. 7).

Висновки. Діалогічний дискурс відіграє значну роль у формуванні емотивної тональності художнього тексту і реалізації прагматичної настанови автора – здійснити емоційний вплив на читача. Емотивність французькомовного художнього діалогічного мовлення виражається різнорівневними емотивними і емотивно-оцінними мовними засобами. Для адекватного відображення емоцій та емоційних станів персонажів фонетико-графічні, лексичні та синтаксичні засоби в більшості випадків використовуються комплексно і знаходяться у взаємодії.

Перспективними напрямками подальших наукових пошуків, як видається, є вивчення лексико-стилістичних засобів маніфестації емоційних станів в персонажних діалогах, а також способів відтворення емотивності французькомовних художніх текстів в українських перекладах.

Література:

1. Леонтьев А. Н. Лекции по общей психологии. Москва : Смысл, 2000. 316 с.
2. Безугла Л. Р. Діалог, діалогічний текст та діалогічний дискурс. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Романо-германська філологія. Методика викладання іноземних мов.* 2009. Вип. 60, № 867. С. 7–14.
3. Шаховский В. И. Категориальная эмоциональная ситуация в свете теории и семиотики эмоций. *Речевая деятельность. Речевое сознание. Общественные личности. XV Междунар. симпозиум по психолингвистике и теории коммуникации: тезисы докладов (Москва, 30 мая – 2 июня 2006 г.)* / Ред. Е. Ф. Тарасов. Калуга : «Эйдос», 2006. С. 347–348.
4. Безугла Л. Р. Комунікативно-прагматичні характеристики імпліцитних смислів у німецькомовному дискурсі : дис. ... доктора філол. наук: спец. 10.02.04. Харків, 2008. 570 с.
5. Шаховский В. И. Категоризация эмоций в лексико-семантической системе языка. Изд. 3-е. Москва : Книжный дом «ЛИБРОКОМ», 2009. 208 с.
6. Ионова С. В. Эмотивность текста как лингвистическая проблема : автореф. дисс. ... канд. филол. наук: спец. 10.02.19 Общее языкознание, социолінгвістика, психолінгвістика. Волгоград, 1998. 15 с.
7. Kerbrat-Orecchioni C. *Le discours en interaction.* Paris : Armand Colin, 2005. 365 p.
8. Ярошко Н. С. Лінгвопрагматика графічних засобів у романах французьких письменниць кінця ХХ століття. *Записки з романо-германської філології.* 2012. Вип. 2. С. 135–142.
9. Березовська-Савчук Н. А. Лексика мовної репрезентації емоцій смутку (на матеріалі поетичних творів Ліни Костенко). *Філологічні студії.* 2018. Вип. 17. С. 99–110.
10. Бондарчук Т. І. Лексичні засоби вираження емотивного значення в сучасній німецькій мові. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки.* 2016. № 5. С. 285–290.
11. Парсиева Л. К. Система междометия в общей парадигме языка (на материале осетинского и русского языков) : автореф. дис. ... д-ра филол. наук. Владикавказ, 2010. 42 с.
12. Хван Н. А. Когнитивно-прагматические и эмотивно-экспрессивные свойства междометных единиц в художественном тексте (на материале английского языка) : дисс. ... канд. филол. наук. Тула, 2005. 215 с.
13. Нушикян Э. А. Типология интонации эмоциональной речи. Одеса ; Київ : Вища школа, 1986. 158 с.
14. Тришкіна-Людія Т. В. Структура, семантика і прагматика окличних речень у сучасній французькій мові : автореф. дис. ... канд. філол. наук. Київ, 2000. 21 с.

Marinashvili M., Vesna T., Skliarova L. Lingual means of expressing emotivity in fictional dialogue

Summary. This article examines the main means to realize the category of emotivity in the dialogic speech of French language fictional texts. The text emotivity is considered as a two-sided entity that has a plane of content and a plane of expression through which emotional attitudes or emotional states of the speaker are manifested. Markers of the character speech emotivity are phonetic and graphic means that reflect the phonetic and intonation features of spontaneous oral emotional speech, in particular, exclamation mark, question mark, three dots and type. Vocabulary (nouns, adjectives, adverbs) containing emotive and evaluative meaning is an effective means of emotivity in French language fictional dialogic discourse. These lexical units reflect the character's emotional state or emotional assessment of a certain subject, object and action. In the analyzed texts, the combined use of language means of emotivity at different levels for the adequate reproduction of the the characters emotions is observed. The emotional state is also represented by means of emotives (affectives) – vocabulary that expresses emotions and specific expressive lexical units, namely: exclamations and swear words. Exclamations representing a wide variety of emotions, both positive and negative, are revealed as the most used means of emotivity in fictional dialogues. The realization of one or another emotion depends on the communicative situation, horizontal and vertical contexts. Due to its ability to directly indicate an emotion without naming it, exclamations create the effect of authenticity of emotional expression. In fictional dialogues during the process of expressing character's emotional state his speech behavior and through it his linguistic personality are manifested. The analysis of emotional syntax in terms of the functional type of sentence showed that emotional connotations can be realized in any communicative type, but mainly in exclamatory and interrogative sentences. Elliptical and incomplete sentences, repetition and inversion are also manifestation of emotional syntax in the analyzed dialogues.

Key words: emotivity, fictional text, dialogic speech, phonetic, graphic, lexical and syntactic means, French language.